

Гордієнко О.А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філології і лінгводидактики
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Використання елементів порівняння творів зарубіжних і українських авторів на уроках позакласного читання в початкових класах

Організовуючи роботу з дитячою книжкою, вчитель початкової школи прагне виховувати книголюбів, громадян української держави. Читачі люблять книгу тому, що вона розкриває перед ними світ, надає найкращі можливості для духовного зростання, сприяє здобуттю досвіду та знань, відповідає на всі запитання. Через книжки, які читаються за власним вибором, за бажанням, дитина пізнає сама себе. Нарешті, сформована за роки початкового навчання звичка користуватися книжкою та вміння обирати ті з них, що цікаві саме конкретній дитині, – це і є практична основа вміння вчитися, найважливіший компонент активної життєвої позиції. Елементарний рівень, що свідчить про готовність дитини до самостійного читання дитячої літератури, характеризується такими показниками: 1) сформованістю інтересу до книги; 2) оволодінням грамотою та швидким темпом читання; 3) широтою читацького кругозору; 4) впорядкованістю накопичуваного досвіду хоча б за двома лініями зв'язку (книга – автор, книга – тема); 5) глибиною, тобто здатністю згадати, уявити, назвати героїв прочитаних творів, упізнати знайомі ситуації, епізоди на ілюстраціях та за описом, переказувати їх зміст. Як свідчить досвід, тільки на базі окресленого вище рівня учні в змозі перейти до процесу самостійного вибору та читання дитячих книжок (за орієнтирами, вказаними вчителем) в позаурочний час.

Проблема організації позакласного читання в молодших класах цікавила багатьох учених. Так, М. Рибникова основним завданням позакласного читання вважає підготовку учнів до самостійного життя. Вона радить учителю на уроках позакласного читання так складати бесіду з учнями, щоб вона вела їх від власних життєвих вражень до твору, його художніх образів, які допомагають збагатитися думками і почуттями письменника. А потім знову звертатися до життя, щоб бачити його повніше і глибше [3]. Поради педагога можуть стати тим відправним пунктом, який допоможе, наприклад, використати технологію установлення взаємозв'язків творів зарубіжних і українських авторів на уроках позакласного читання. Найважливіше значення тут має врахування схожості тематики, сюжетів, образів рекомендованих творів.

Наприклад, можна провести урок позакласного читання, присвячений ознайомленню з притчами, створеними Леонардо да Вінчі, ім'я та справи якого стали легендою ще за його життя. Після вивчення байок Л. Глібова та І. Крилова в 4-му класі, щоб закріпити нові знання, доповнити їх відомостями про особистість Леонардо да Вінчі, найдоцільніше провести урок

позакласного читання на тему: **"Невідомий Леонардо да Вінчі. Притчі великого художника"**. **Мета уроку** - залучити дітей до світової художньої культури: ознайомити з особою і літературною творчістю Леонардо да Вінчі, зосередити увагу на специфіці жанру притчі. **Завдання уроку** - а) *навчальні*: ознайомити дітей з людиною-загадкою, її літературним спадком – притчами; зіставити їх з байками Л. Глібова, знайти схожість і відмінність; б) *розвивальні*: вчити аналізувати явища, факти, робити висновки, виділяти головне; розвивати комунікативні навички, мовленнєву культуру, творчу уяву; в) *виховні*: прищеплювати моральні цінності, повагу, терпимість до інших. **Обладнання уроку**: портрети Леонардо да Вінчі та Л. Глібова, репродукції картин художника, виставка книг про нього, виставка малюнків дітей.

Урок можна провести у формі заочної подорожі, ознайомивши дітей із відомими полотнами художника "Мона Ліза", "Мадонна з квіткою", "Таємна вечір", малюнками (особливо малюнками-автопортретами). Має сенс звернутися до дітей із проханням проілюструвати притчі Леонардо, з якими вони ознайомлюються. Важливо, щоб цикл "сприйняття – осмислення – відтворення" був безперервним [4].

На початку уроку (до оголошення теми) можна пригадати, у чому полягає специфіка жанру байки. Питання до бесіди: *Що таке байка? Що таке мораль байки? Які алегоричні образи ви запам'ятали під час вивчення байок Л. Глібова та І. Крилова? Як ви їх розумієте?*

Після цього слід перейти до нової теми. Вчитель показує класу репродукцію картини "Мона Ліза" і запитує, чи знають учні назву картини та ім'я її автора. В залежності від відповідей складаємо розповідь про Леонардо.

Звертаючи увагу на малюнок-автопортрет Леонардо, вчитель каже: "Подивіться на обличчя цієї людини. Один із сучасників Леонардо писав про нього "Його краса була вища за будь-яку похвалу,... він мав талант такий сильний, що всі складності, що поставали перед його розумом, легко вирішувалися. Дивовижним і небесним був Леонардо, син П'єтро" [1; 54 – 57]

Далі надається слово учням-знавцям життя творця. *Перший учень*: "Народився Леонардо да Вінчі 15 квітня 1452 року в містечку Тоскані, пішов з життя 2 травня 1515 року. Людина ця, місце поховання якої невідоме, залишила по собі пам'ять як одна з найвидатніших особистостей в історії людства". *Другий учень*: "Син свого часу, він зумів увійти у вічність, розширити межі можливостей людини, довести велич людини. Математика, фізика, астрономія, архітектура, живопис, географія, ботаніка – ось галузі науки та мистецтв, де виявився талант мислителя". *Третій учень*: "Цікавився він і літературою. Високо цінував мудрість народу, пізніше багато його творів стали народними".

Після цього вчитель пояснює, що таке *притча*. Це невелика розповідь, яка містить у собі моральне повчання. В цьому вона схожа на байку. На відміну від різноманітних тлумачень байки, у притчі завжди висловлюється

повчальна ідея. Визначення притчі можна записати в зошитах. Не слід далі глибоко занурюватися в нього, краще зробити це в ході уроку.

Далі – міні-спектакль "Бджола та трутні". *"Які ж ви ледарі! – якось не витримала робоча бджола та насварила трутнів, які літали без діла біля вулика. – Вам би тільки не працювати! Як вам не соромно! Всі працюють, роблять запаси на зиму. Подивіться на мурашу, яка маленька, й та працює! Усе літо намагається не пропустити жодного дня. Адже зима незабаром!"* – *"Знайшла кого брати за приклад! – одповів один із трутнів, якому набридли докори бджоли. Твоя улюблена мураха губить сім'я нового врожаю. Вона така жадібна, що все тягне в мурашник". Неробу хлібом не годуй, тільки дай потеревеніти, та й у вмінні принизити інших йому немає рівних. Бо завжди готовий виправдати власну нікчемність".*

У ході бесіди з'ясовується: алегоричне зображення працелюбства бджоли справляє сильне враження у порівнянні з неробством трутнів. Обурена бджола, докоряючи їм, ставить за приклад іншого трудівника – мурашу. Чемність не дозволяє їй говорити про себе, але й промовчати вона не може. Якщо в байці Глібова саме життя покарало ледаря - коника-стрибунця, то в Леонардо останнє слово залишається ніби за трутнем. Але ми бачимо, що автор засуджує трутня не тільки за його неробство, а ще й за спробу принизити трудівника.

Наступна інсценізація – притча "Осел, що хоче пити": *"У зазначений час осел прийшов на водопій. Але качки на ставку так розігралися, що закаламутили воду. Хоча віслюка мучила спрага, він не став пити і прийнявся терпляче чекати. Нарешті качки вгамонилися і пішли геть. Віслюк знову підійшов до води, але вона була ще каламутна. Та він знов відійшов із понурою головою. "Мамо, чому ж він не п'є? – запитало допитливе жабеня, зацікавившись поведінкою віслюка. – Він уже двічі підходить до ставка та відходить, так і не вгамувавши спрагу." – "А все тому, – відповіла мати-жаба, - що віслюк швидше помре від спеки, ніж доторкнеться до брудної води. Він буде терпляче чекати, доти вода не стане прозорою." – "Який же він упертий!" – "Ні, синочку, він терплячий, – пояснила жаба. – Віслюк здатний переносити всі негаразди та негоди. Та впертим його називає кожен, кому бракує витримки та терплячості".*

На прикладі цієї притчі вчитель може обговорити з учнями своєрідність алегорій Леонардо. Тут немає традиційного уявлення про віслюка як символ упертості. Терплячість, шляхетність, повага до самого себе, вміння терпіти заради досягнення цілі – саме таким виступає цей образ у Леонардо.

Напевно, на цьому етапі уроку варто підкреслити специфіку притчі як жанру: на відміну від байки, вона показує, як чинити в тій чи іншій ситуації.

Підводячи підсумки, вчитель може поставити класу кілька запитань: "Які притчі Леонардо да Вінчі справили на вас найбільше враження?", "Які герої вам найбільше запам'ятались і чому?", "У чому, на вашу думку, схожі, а чим відрізняються між собою байки Л. Глібова та притчі Леонардо да Вінчі?", "Які виступи вам найбільше сподобались?". Урок позакласного

читання доречно пов'язати з образотворчим мистецтвом, тоді можна розглянути ілюстрації до притч, із якими діти познайомилися.

Отже, зміст твору є тим відправним пунктом, який допомагає збагатити школяра новими враженнями, розвинути його особистість. Доречно буде згадати мудрі слова В. Сухомлинського: "Я поставив перед собою завдання навчати такому читанню, щоб дитина в процесі читання думала. Читання повинно стати для дитини дуже тонким інструментом оволодіння знаннями і у той же час джерелом духовного життя" [2; 176]. Ці слова видатного педагога можна вважати своєрідною заповіддю для сучасних учителів.

Список використаних джерел та літератури

1. Гладышев В. В., Гершкович О. И. Притчи Леонардо да Винчи в сопоставлении с баснями И. А. Крылова // Русск. язык и лит. в средних уч. зав. Украины. – № 3 – 4. – 1992. – С. 54 – 57.
2. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. // Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 1. – К.: Радянська шк., 1976. – 654 с.
3. http://yrok.at.ua/publ/organizacija_pozaklasnogo_chitannja_v_pochatkovikh_klasakh/8-1-0-340
4. <http://festival.1september.ru/articles/521237/>